Svarbiausi yra trys mediniai dirbiniai. Tai medinė lO8 cm ilgio ietis su įmova, į kurią buvęs įstatytas šalia rastas kaulinis antgalis. Antrasis ieties galas plokštėjantis ir smailėjantis. Ietis padaryta iš storo medžio dalies. Skersai jos gulėjo medinė svaidyklė. Tai apvali kartelė su dviem išskobomis priešinguose šonuose. Sviedžiant į jas būdavo įstatomas smailusis ieties galas, kad smūgis būtų stipresnis. Trečiasis dirbinys- nors labai dailaus darbo, tačiau kol kas neaiškios paskirties. Tai 32 cm ilgio medinis dvišakis. Abi jo viršūnės yra dailiai nugludintos, apvalios, apatinės dalys iš vienos pusės nuplokštintos ir suglaustos. Šakumos vietoje buvo perpinta trimis O,5 cm storio liepos karnos virvės apvajomis, o žemiau suglaustoji vieta apsukta 27 tos pačios virvės eilėmis (3 pav.). Paskirtis kol kas neaiški.

Tad nors stratigrafija ir radimo aplinkybės visai tos pačios, kaip ankstesniųjų metų tyrinėjimų, tačiau rastieji unikalūs dirbiniai verčia šią gyvenvietę tyrinėti toliau iki galo.

Egidijus Šatavičius

Pasienių 1-osios akmens amžiaus gyvenvietės tyrinėjimai

LKP MC toliau tęsė Pasienių 1-os gyvenvietės tyrinėjimus, pradėtus 199O m. (Žr. ATL 199O ir 1991 metais . V. 1992. T. 1. P. 34-36). 1992-1993 m. P paminklo dalyje ištirti du plotai: 4-as (36 kv. m) ir 5-as (12 kv. m).

Tyrimų metu nustatyta tokia paminklo stratigrafija: viršuje 11-5O cm storio arimas, po kuriuo buvo atidengtas ryškiai geltonos spalvos smėlis - gyvenvietės kultūrinis sluoksnis. Jo storis tirtame plote nevienodas. Storiausias jis buvo šiaurinėje pusėjė - iki 3O

cm, o ploniausias - pietinėje pusėje, kur tesiekė 3-1O cm. Šioje dalyje kultūrinis sluoksnis beveik visiškai sunaikintas arimo, nes jis čia išeina į paviršių. Žemiau gulėjo balkšvas švarus sąnašinis smėlis-įžemis.

Kultūriniame sluoksnyje atidengta l6 įvairaus dydžio, spalvos bei formos dėmių-dubių. Dauguma jų buvo Š ištirto ploto dalyje. 126x1O8 cm dydžio bei 4O cm gylio laužavietė buvo išaiškinta ŠR dalyje. Atrodo, ji vėlesnio laikotarpio negu gyvenvietė. Kitas mažesnis židinukas rastas per 3 m į V nuo laužavietės. Jo dydis - 42x38 cm, o gylis - 31 cm. Dar per 1,5 m į V buvo 131x6O cm dydžio bei 7O cm gylio duobė, pilna šviesiai rudo smėlio, kuriame rasta įvairaus dydžio nuoskalų ir skelčių. Gretimai, iš P pusės, tęsėsi balkšvo švaraus smėlio pylimėlis. Čia turbūt supiltas gruntas, kasant minėtąją duobę.

Tyrimų metu surasti 9O4 titnaginiai, kvarcitiniai ir kitokių akmens rūšių radiniai. Titnaginiai sudaro 84, 85 % visų radinių (767 vienetai), kvarcitiniai - 12, 17% (llO), o kitų akmens rūšių - 1,88% (17). Apie lO,3 % visų titnaginių radinių yra pabuvoję ugnyje. Radinio tipą ir naudojimo paskirtį pavyko nustatyti tik titnaginiams dirbiniams. Surasta viena netaisyklinga aukštoji trapecija, pagaminta iš nuoskalos vidurinės dalies. Gremžtukų buvo 6. Vyrauja galiniai pailgi, pagaminti iš skelčių ir iš nuoskalų (3 vnt.); galinių ilgųjų ir galinių-šoninių buvo po vieną. Be to, dar buvo vienas nenustatyto tipo gremžtuko fragmentas. Keletas gremžtukų gana masyvūs. Rėžtukų surasta 5: dviejų rėžiamas ašmenėlis suformuotas retušu ir nuskėlimu, kitų - paprastu nuskėlimu ties nuoskalos perlaužimo kampu, skeltės natūraliajame gale ir jos viršūnėje keletu priešingos krypties nuskėlimų (vidurinis). Didelę radinių dalį sudarė skeltės ir įvairios jų dalys, kurių dauguma buvo su utilizacijos pėdsakais, o kai kurios ir su retušu.

Pačią didžiausią titnaginių radinių grupę sudarė įvairaus dydžio nuoskalos. Trečdalis jų - su utilizacijos žymėmis. Tyrinėjimų metu surasta penketas skaldytinių ir jų fragmentų. Visi jie buvo dvigaliai su įžambiai nusklembtomis aikštelėmis. Rasta ir keletas specialios paskirties dirbinių.

Tarp kvarcitinių dirbinių vyravo įvairaus dydžio nuoskalos su viena arba keliomis aštriomis kraštinėmis. Pasitaikė ir keletas skelčių.

Šis radinių kompleksas datuojamas ankstyvojo mezolito pradžia (preborealio periodo pirmąja puse) ir priskiriamas Svidrų kultūros ciklui.

Be jau minėtų radinių ariamame sluoksnyje rasti ir 53 smulkūs įvairialaikės keramikos gabaliukai, datuojami žalvario-geležies amžiais ir, matyt, čia patekę iš gretimai esančių to laikotapio gyvenviečių. Beje, rasta ir vėlyvosios žiestos (kaimiškosios) keramikos.

Dar reiktų paminėti ir vieną asimetrinio titnaginio antgalio, pagaminto iš skeltės, įkotės fragmentą. Averso kairiojoje kraštinėje jis turi stambaus statmeno retušo suformuotą įgaubą. Šis antgalis yra svetimas pagrindiniam radinių kompleksui ir chronologiškai, ir kultūriškai. Tai greičiausiai vėlyvojo driaso periodo Arensburgo kultūros dirbinys.

Šios gyvenvietės tyrinėjimus numatoma tęsti ir ateityje.